

Varsányi György

Hivatás, elhivatottság, váltás

Mostanában gyakran felötlik bennem, hogy amikor annak idején elmulasztottam pályát választani, helyesen cselekedtem-e – ami egyébként nyilvánvalóan történelmietlen felvetés. Ösztönösen éreztem, hogy a gimnázium vége felé még nem tudom átlátni azt, hogy a felmerülő lehetőségek hová futnak majd ki, de azt már megértettem, hogy itt sokkal többről van szó, mint pályaválasztásról és hogy az akkor meghozott döntésnek a súlyát viselnem kell egy életen át. Lehet, hogy naivan, de én valaminek „szentelni” szerettem volna magam, aminek értelme van, méltó az élet egyszeri mivoltához, és nagyszerűségéhez. Albert Schweitzer és Gandhi munkássága járt az eszemben, hogy hogyan tudtak olyan emberek lenni amilyenek, nem voltam tudatában annak, hogy mennyi erőfeszítés áll munkásságuk mögött, csak azt, mit vittek végbe.

A velem egykorú gimnazista osztálytársaim, ismerőseim javarészt szintén kényszerhelyzetként élték meg ezt a továbbtanulással kapcsolatos választási mizériát, én pedig jobb híján kivártam. Zavarodottságot éreztem a társaimon és a szüleiken egyaránt – bár e kérdésben igyekeztek legalább az egyik oldalon határozottságot mutatni –, és annak ellenére, hogy minden szereplő javarészt átlátta az aktuális döntés súlyát, érezték, hogy egy megalapozatlan választás milyen életre kiható károkat okozhat. A szülők javarészt azt is tudták, hogy nem az ő elszalasztott lehetőségeiket kell a gyermekük révén valóra váltani – és mégis, feltűnően sokszor ez történt. Ha túl erőszakosan akarták egy irányba presszionálni a gyermeket, mint később kiderült, gyakran balul sült el – ez történt velem is. Ha azután látva a gyermek részéről a heves ellenállást, szabad kezet adtak neki; az eredmény gyakran még rosszabb volt, vagy lehetett volna – ez történt velem is. De végül is, hogyan tudná egy 17–18 éves gyermek eldönteni, hogy mi szeretne lenni, hogy vajon negyven évig töretlenül lesz-e kedve asztalosnak, orvosnak, papnak,

vagy vízóra-leolvasónak lenni? Vagy hogyan tudná megjósolni a szülő, hogy egy későn érő gyermekből egyszer nem törnek-e elő egy művész, egy megszállott kutató, vagy egy élsportoló képességei, de akkor már valószínűleg későn? Talán az egyetlen szerencsésnek mondható eset, ha a gyermek olyan elsöprő talentumot mutat valamely területen, ami nem hagy kétséget a választást illetően, és amelyet aztán remélhetőleg az élet visszaigazol.

Számomra mindenesetre reménytelenül öszszegabalyodott, hogy most hivatást kell-e választanom – mert ezt várták tőlem a szüleim, és ez volt a társadalmi elvárás is – vagy ahogy én már sejteni véltem – az élet alapkérdéseinek feltérképezését, körbejárását kellene célként kitűzni, és ehhez olyan elfoglaltságot, életutat választani, ami ezt segíti, de legalábbis nem hátráltatja.

Mindenesetre az volt a jellemző, hogy a szülők pályákat, hivatásokat, karriereket vázoltak fel a gyermekeik előtt, és egyáltalán nem voltak tekintettel arra, hogy azoknak esetleg spirituális elhivatottságai is vannak,

vagy lehetnek, hanem főleg azt tartották szem előtt, hogy milyen társadalmi előnyökkel jár ha így, vagy úgy választ.

Egy közeli rokonom építész volt. Mikor már elég felnőttnek ítélt, sokat és lelkesen mesélt nekem az építészetéről. Tájékozott, precíz ember volt, éppúgy otthonosan mozgott a művészet-történet szakmájába vágó részleteiben, mint régebbi és új műszaki megoldások terén. Nem nagyon érdekelte más, mint az építészet, de csak azért, mert mint mondta, úgy érezte, azon belül olyan széles tér nyílt meg előtte, hogy egy élet is kevés lenne a megismeréséhez. Mesélt nekem a Taj Mahalról, a hidak és felhőkarcolók építésének érdekességeiről, a szakma buktatóiról. Igazán a katedrálisok építéseinek volt elméleti szakértője, ha a középkorban él, úgy képzelte, biztos ő építette volna a legimpozánsabb katedrálisokat. Ambicionálta, hogy építész legyek. Ezzel szemben úgy alakult, hogy a rokonom még a régi rendszerben egy nagy állami cégnél

kapott munkát, és pályafutása végéig mindig csak hangárokat tervezett. Nem hiszem, hogy végül is kielégítette volna. Belőlem pedig nem lett építész, nem pont emiatt, de azért mindig is irigyeltem azokat, akik egy dolgot csináltak életük végéig, azt feltételezve, hogy abban az egy dologban valóban el lehet mélyülni, ahogyan későbbi tanulmányaim során a japán kézművesek hozzáállásában fedeztem fel leginkább, és szerettem meg.

De azért mégis maradt bennem egy halvány rossz érzés: katedrálisok helyett hangárok – ez azért nem látszott túl vonzónak.

Másfelől azonban, – ezzel párhuzamosan – mindig irigyeltem azokat az embereket is, akik egész életükben azt csinálták, amit szerettek, gyakran többfélét, többször kezdtek valami teljesen másba, még ha annak társadalmi presztízse alacsony volt is, és kényszerűségből többnyire autodidakták voltak. Úgy láttam ezeknek az embereknek mások a lehetőségeik, inkább

tűntek szabadnak, de ami még ennél is fontosabb volt, hogy gondolkodásuk nem szűkült be, hanem volt indíttatásuk (és nem utolsó sorban idejük), hogy a világ és saját maguk által felvetett kérdésekkel foglalkozzanak. Én hosszas útkeresés után ez utóbbi megoldást tartottam számomra megfelelőbbnek.

Annál is nagyobb kincsnek tűnt ez a szabadság, mert rádöbbentem, hogy az emberek egy nagyobbik részének eleve esélye sincs arra, hogy maga döntsön arról, hogy mivel foglalkozzon az életében. Talán azért, mert a környezetében nem lát inspiráló példát, talán azért, mert fiatalon mást tartott fontosnak, esetleg a megélhetési kényszer vezet ehhez és egyszerűen belesodródik az éppen adódó létfenntartó munkák végeláthatatlan és végzetlenül sorába. Különösen igaz ez a szegényebb

vidékekre, legyen az bárhol a világon. Nehezen alábecsülhető, hogy mekkora a fontossága annak, hogy az ember milyen hivatást, szakmát választ. Azonban még fontosabb, hogy van-e ezen túlmutató célja az életben? Két kérdés azonnal adja magát: az egyik, hogy sikerül-e összhangba hozni a fiatalkori hivatásválasztást a később kikristályosodó szellemi célokkal, a második pedig az, hogy ha nem, akkor képesek vagyunk-e egy további, vag akár többrendbeli, változtatásra, váltásra.

Az emberben egészen hajlott koráig megvan, meg lehet az erő, hogy fordítson az életén, ám a pszichológusok jól ismerik azt az attitűdöt, hogy az emberek általában sokkal

szívesebben választják a már ismert rosszat, az ismeretlen jónál.

Furcsa, de az emberek döntő többsége akkor is folytatja megszokott életét, ha érzik, hogy valami nagyon nincs rendben azzal, és körülményei pedig egyébként megengednék, hogy váltson.

Pedig az úgynevezett globalizált világnak az a haszna biztosan megvan, hogy tágra nyitja a világot. Ha összevetjük akár csak az egy vagy két évszázaddal ezelőtt élt elődeink lehetőségeit a mieinkkel, óriási a különbség. Az, hogy szinte korlátok nélkül megismerheti az ember, hogy mások hogyan gondolkodnak, éreznek, milyenek a hagyományaik, hiedelmeik, tabuik, választhat magának vallást, vagy ezekre támaszkodva felépítheti saját létszemléletét, arra kellene, hogy sarkallja az embert, hogy felismerje, minden pillanatban van választási lehetősége. Választhatja azt, hogy marad ugyanaz, aki eddig volt, de jelentősen átformálhatja az életét, megváltoztathatja az egész gondolkodását, viszonyát a világhoz, a dolgokhoz, – legalábbis képességei határain belül.

Mint az eddigiekből kiderülhetett, egészen más szempontok alapján kellene hivatást választanunk, ha életünket szellemi törekvéssre szánjuk, mintha – mondjuk így – polgári hivatásválasztás esetében. Egyszerűen mások a prioritások.

Az, hogy – csak kiragadva egy példát – olyan szakmát választ valaki, amelyben állandóan erőt, sőt erőszakosságot kell mutatnia, ezt az erőszakosságot nem lehet más élethelyzetekben úgy levetni, ahogyan a kígyó odahagyja a bőrét. Hasonlóképpen ha valakinek az a munkája, hogy a jogszabályok és rendelkezések hálójában megtalálja azokat a megoldásokat, amelyek ügyfelét előnyösebb helyzetbe hozzák, úgy nehéz munkaidőn kívül félretenni a haszonelvű megoldásokat. Ugyanez a helyzet a munka-alkoholizmussal is: ebben az esetben egyszerűen ideje sincs a szellemi építkezésre, és még lehetne sorolni.

Egy ma élő nyugati szerzetestől származik a gondolat, hogy komoly hiba volna felületesen átsiklani ezeken a kérdéseken, mert az csak oda vezethet, hogy az embernek élete végén kell rádöbbennie, hogy „rossz falhoz támasztotta a létráját.”